

## Vybrané aspekty školního vzdělávání ovlivňující výsledky žáků – sekundární analýzy PISA 2015 a TIMSS 2015

V květnu 2018 zveřejnila Česká školní inspekce sekundární analýzy dat z mezinárodních šetření PISA 2015 a TIMSS 2015, které se zabývají hledáním faktorů ovlivňujících úspěšnost žáků, kteří byli v těchto šetřeních testováni. Zadáním byla analýza faktorů z následujících oblastí: složení a velikost třídy; kvalita učitele, motivovanost učitele a vyučovací metody; vliv využívání informačních a komunikačních technologií na efektivitu výuky. Cílem analýzy bylo zjistit, do jaké míry mají tyto faktory schopnost potlačit či alespoň omezit již v minulosti opakovaně prokázaný zásadní vliv socioekonomického zázemí testovaných žáků na jejich výsledky v šetřeních PISA 2015 a TIMSS 2015. Obě sekundární analýzy jsou k dispozici na webových stránkách České školní inspekce ([-zde-](#) a [-zde-](#)), v následujícím článku představujeme hlavní zjištění a závěry.



doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.  
externí spolupracovník ČŠI



doc. Mgr. Daniel Marek, M.A., Ph.D.  
externí spolupracovník ČŠI

### Socioekonomická struktura

Podstatná část závěrů obou analýz souvisí s rozdílnou socioekonomickou strukturou žáků navštěvujících analyzované školy, resp. **geografickým rozložením obyvatelstva s nižším socioekonomickým statutem**. Proto je na systémové úrovni nezbytné, aby byly tyto rozdíly vnímány při plánování a realizaci nejrůznějších systémových opatření a aby byla **zvláštní pozornost věnována znevýhodněným regionům**. Bez promyšleného zavádění opatření se totiž mohou některá z nich ukázat dokonce jako kontraproduktivní (např. nákup interaktivních tabulí a jejich omezené využití).

### Regionální odlišnosti

Obě analýzy prokázaly, že se **výsledky žáků ve všech testovaných oblastech** (matematické, přírodovědné a čtenářské gramotnosti) **napříč kraji odlišují**. Tyto rozdíly z velké míry vysvětluje průměrný socioeconomic

ký status žáků a také sociální kapitál v jednotlivých krajích. **Vyššího skóre dosahují žáci v krajích, jež se vyznačují vyšším průměrným socioekonomickým statutem obyvatel a rovněž vyšším sociálním kapitálem.**

### Venkovské a městské školy

Rozdílné výsledky venkovských a městských škol jsou způsobeny rozdílnou socioekonomickou strukturou žáků navštěvujících tyto školy. Výsledné skóre je tedy primárně ovlivněno geografickým rozložením obyvatelstva s nižším socioekonomickým statutem.

### Sociální status

Socioekonomický status žáka je **stěžejním faktorem** pojícím se s jeho výsledky. Významným zjištěním obou analýz je, že **s rostoucím socioekonomickým statutem na úrovni školy vliv socioekonomického statusu žáka na výsledky**

**klesá**. Znamená to, že pokud žák s nízkým socioekonomickým statutem chodí do školy, která se vyznačuje vyšším průměrným socioekonomickým statutem, dosahuje lepších výsledků, než kdyby navštěvoval školu, kde je průměrná míra socioekonomického statusu nízká. Zjištění tak podporuje **orientaci na vzdělávání žáků v heterogenních třídách**.

S výsledky žáků pozitivně souvisí i jejich **motivace**. Sekundární analýza PISA 2015 poukázala na skutečnost, že motivace **může být rovněž podmíněna socioekonomickou skladbou školy**. Málo motivovaní žáci dosahují vyššího skóre ve školách s vyšším průměrným socioekonomickým statutem, než dosahují motivovaní žáci ve školách s nízkým průměrným socioekonomickým statutem. Toto zjištění poukazuje na možné znevýhodnění žáků v důsledku socioekonomického kontextu školy.